

Italien – på vej mod politisk normalitet?

Hvor er den politiske udvikling i Italien på vej hen? Danmarks ambassadør i Italien, Birger Riis-Jørgensen, giver sin analyse af udviklingen med afsæt i den historiske udvikling på den politiske scene fra 1970'erne og frem til i dag.

**AF BIRGER RIIS-JØRGENSEN,
DANMARKS AMBASSADØR I ITALIEN**

1. De landspolitiske scener i Italien spiller tre forskellige forestillinger:

På den største scene foregår ikke meget, som øjet kan fange. Her står de ca. 30% af vælgerne, der for længst har meldt sig helt ud og de 20%, som ikke ved, hvor de vil sætte krydset næste gang.

Nyhedsmediernes placerer de fleste projektorer på den anden scene. Her spiller to hovedkræfter med store karismatiske evner. Berlusconi (77 år) er stjernen i sit eget efterårsdrama. Han prøver at trække Italien med i faldet i håb om, at noget måtte vise sig, så han undgår flere ydmygelser efter dommen for skattesvindler. Det ser ud til at mislykkes. Men dramaet vil fortsætte en rum tid endnu. Beppe Grillo (65 år) har den anden hovedrolle. Han spidder Berlusconi og hele den politiske klasse.

På den tredje scene udspilles det egentlige drama om Italien. Det drejer sig om det politiske system og om økonomien. Men også om et generationsskifte, måske et egentligt hamskifte i italiensk politik.

2. Italien er eurozonens tredjestørste økonomi med 60 millioner mennesker og samme antal stemmer i EU's ministerråd som Frankrig, Tyskland og UK. Det politiske spil i landet har dybe og komplicerede rødder:

Dels har staten/det offentlige aldrig vundet samme legitimitet som nord for alperne. Skattetrykket ligner efterhånden det danske. Men borgeren får ikke nødvendigvis kvalitetsydelse til gengæld. Italieneren bruger derfor sin familie og netværk til at sikre jobs, pleje af børn og gamle, beskyttelse i svære tider. Dette fører mange ting med sig: Blandt andet stor opsparing i familierne, men også skattesnyd og sort økonomi.

Syditalien med sine 20 millioner mennesker nåede aldrig væksttoget. Det nærer mafiaor-

ganisationernes operationsmuligheder og påvirkning af politik.

Hundredetusinder – politikere, deres stabe, sikkerhedsfolk m.v. - lever rigtigt godt af politik. De findes i mere end 8000 kommuner, over 100 provinser, de 20 regioner samt i Parlamentet. Politikerleden er enorm. Den gav Grillo og hans Femstjernebevægelse 25 % af stemmerne ved parlamentsvalget i februar i år.

Italiens stærke kommunistparti fik under den kolde krig aldrig lov at komme nær regeringsmagten i Rom. Det forklarer delvis også nutidens voldsomt polariserede politiske kultur i landet. Kristendemokraterne var spiselige for både USA og Vatikanet. De blev regeringsbærende helt op i 1980'erne. Til tider kunne det se kaotisk ud med idelige regeringsomdannelser. I realiteten var systemet stabilt og bidrog til årtiers dramatisk vækst og fremgang for Italien.

Fra slutningen af 1970'erne sandede systemet til. Det kollapsede under korruption og skandaler omkring Murens fald. Mange hilste derfor den succesrige forretningsmand Silvio Berlusconi velkommen, da han i 1994 tilbød grundlæggende ændringer. Berlusconi fortalte samtidig italienerne, at de var gode nok, som de var. At de ikke skulle betale for meget skat. At det var menneskeligt at fejle - se blot på ham selv. Kirken spillede imod at få sine økonomiske interesser tilgodeset.

Fra 1994 til 2011 var der på overfladen stabilitet. Prodi og centrumvenstre fik ryddet tilstrækkeligt op til, at Italien kom med i euroen. Berlusconi regerede hovedparten af årene uden at gennemføre nævneværdige reformer. Han evnede at sætte dagsordenen stort set egenhændigt. Den gjorde aldrig ondt på nogen.

3. Det var den internationale økonomiske krise, der gav Berlusconi det første grundskud. I 2011 var landet inde i sin længste ne-

» Skattetrykket ligner efterhånden det danske. Men borgeren får ikke nødvendigvis kvalitetsydelser til gengæld.

» Man ville efter 2. verdenskrig undgå et nyt diktatur. Derfor byggede man solide "checks and balances" ind i grundloven.

gative vækstkurve og den offentlige gæld steget til 120 % af BNP. Italien måtte betale 5,5 pp mere i rente på sin gæld end Tyskland.

Trods finanspolitiske stramninger havde ingen i udlandet tiltro til, at Berlusconi kunne løse landets udfordringer. Eurozonelandene frygtede, at deres tredjestørste økonomi kunne trække dem alle ned. Berlusconi måtte gå, da han mistede sit flertal i Parlamentet.

Mario Monti satte italienerne på hestekur. På bare ét år blev de italienske statsfinanser i 2012 forbedret med, hvad der svarer til 2,25 % af BNP, først og fremmest gennem øgede skatter. Også en pensionsreform blev gennemført med omgående virkning. Fra 2018 vil pensionsalderen på 66 år være indfaset også for kvinder.

Italien kom bort fra afgrunden og er nu ude af EU-proceduren i forbindelse med uforholdsmæssigt store underskud. Men Monti og EU får af mange skylden for, at Italien først i 2014 kan forvente positiv vækst og da blot 0,5-1%.

OECD, IMF og EU vil pege på, at der ligger mere grundlæggende udfordringer bag den negative vækst. Produktiviteten er lav af en række grunde. Arbejdsmarkedsindretningen afholder virksomhederne fra at fastsætte nye medarbejdere. De unge betaler prisen. Der er blandt de 18-24 årige 40 % arbejdsløshed. Også investeringer i uddannelse, forskning og udvikling halter bagefter. Retsvæsenet er blandt de tungeste i Europa.

4. Mange særinteresser – fagforeninger; advokater; apotekere; taxavognmænd; energiselskaber; rigmænd etc. – modarbejder reformer. De har haft kronede dage ikke mindst på grund af det politiske systems indretning. Man ville efter 2. verdenskrig undgå et nyt diktatur. Derfor byggede man solide "checks and balances" ind i grundloven. En af dem er det perfekte tokammersystem. Al lovgivning skal vedtages i nøjagtig samme udformning i begge kamre. Det giver rige påvirkningsmuligheder.

Dette perfekte tokammersystem blev også udslagsgivende for regeringsdannelsen efter 2013-valget. Beppe Grillos Femstjerne-folk var blevet tungen på vægtskålen i senatet, men afviste ethvert samarbejde med den vindende venstrefløj. Grillo ønsker nyvalg hurtigst muligt for at få hele den gamle politiske klasse smidt på porten. Centrum-venstre og centrum-højre blev derfor tvunget sammen i en umage regering efter parlamentsvalget i februar i år.

Den ældre generation af politiske ledere måtte slippe grebet efter årtier ved magten. [M4] Parlamentet blev også voldsomt forynget og med langt bedre kvinderepræsentation. Regeringsleder blev det brede socialistparti Partito Democratico's (PD) næstformand Enrico Letta (47 år). Vicestatsminister blev Berlusconis kronprins Alfano (43 år). Begge har rødder hos kristendemokraterne. De siges at arbejde godt sammen.

Generationsskiftet er kommet længst på centrum-venstrefløj. Her står kampen nu om PD's fremtidige retning og lederprofil. Den kamp afklares først i 2014 eller 2015. Hovedmodstanderne bliver premierminister Letta og Firenzes borgmester Renzi (38 år), som forventes at vinde primærvalget i december om formandsposten i partiet. Det må så vise sig, om PD med alt fra tidligere kommunister til kristendemokrater kan holde sammen.

Letta står for et Italien, hvor moderne partier skal spille hovedrollen i arbejdet på at normalisere landet efter årtier med korrupsions-skandaler og Berlusconi. Renzi vil ændre ikke alt, men alle; det er tænkningen, holdningerne, der er noget galt med. Spørgsmålet er, om Renzi evner at ændre hovederne på tilstrækkeligt mange. Store dele af befolkningen har konservative instinkter. Mange spørger også, hvad Renzi egentligt står for. Han ligger godt i meningsmålingerne. Det tyder på forandringsønsker hos mange vælgere.

Generationsskiftet på centrum-højrefløj er endnu i sin vorden. Berlusconi nægter at give op trods domme og eksklusion fra Senatet. Men han svækkes langsomt. Senest er Alfano og med ham en tredjedel af Berlusconis senatorer brudt ud og har dannet et nyt parti – det nye centrumhøjre. Alfano har hverken Berlusconis enestående karisma, kontrol med landsdækkende medier eller adgang til en milliard-formue. Andre oplagte afløsere tegner sig heller ikke. Opgøret på centrum-højrefløj kan blive meget langt og ende i nye politiske formationer.

5. Det står på regeringens arbejdsprogram at reformere det politiske system. Sammen med bekæmpelsen af den høje arbejdsløshed (12 %) og den manglende vækst er dette regeringens hovedprioritet.

De fleste erkender, at Italien må bort fra det perfekte tokammersystem, at provinserne skal væk, at der skal være færre politikere. De fornødne forfatningsændringer kan kla-

res af Parlamentet på ca. halvandet år, såfremt den politiske vilje er der. Et fællesudvalg mellem de to kamre behandler nu ændringsforslagene.

Der er også behov for en valglov, som kan give arbejdsduelige regeringer. Diskussionen går især på, om man skal have et system som i Frankrig (stærk præsident) eller i Spanien (stærk premierminister). Mange parlamentsmedlemmer har personlig interesse i det bestående systems fortsættelse. Med Grillos hede ånde i nakken vil næppe nogen partileder dog ønske at gå til valg uden et mindstemål af reformer på plads.

6. Vedrørende økonomien minder det italienske finansministerium jævnlige om, at Italien hidtil har bidraget med EUR 50 milliarder til redningsaktionerne for Irland, Portugal, Grækenland og Spanien. Italien selv har ikke kostet partnerne en euro.

Alle erkender, at den store offentlige gæld er den væsentligste økonomiske svaghed. Nok er den velstruktureret, og mere end 60 % af den er på italienske hænder. Men gælden svarede i 2012 til 127 % af BNP. Renteudgifterne er så store, at Italiens positive primære balance på nu ca. 2,5 % årligt ikke kan knække gældskurven. Dertil kræves fortsat lav rente og fortsat mindre budgetunderskud plus positiv vækst.

Der er dog også styrker. Den italienske nationalbank ser ikke andre ubalancer i økonomien. Ingen boligboble. Ingen virkeligt alvorlige problemer i den konservativt drevne banksektor. Ingen privat gældsætning af betydning. Faktisk er husholdningernes gæld mindre end statens. Selv i disse kriseår sparer husholdningerne op i betydeligt omfang.

Endelig er Italien næst efter Tyskland fortsat EU's største eksportnation. Italien har en række sektorer – bilproduktion; mode og påklædning; design; fødevarer; kemikalier; maskiner etc. – med veldrevne, konkurrencedygtige virksomheder og betydelige vækstrater.

Kort sagt: En svær, men ikke umulig situation for Letta-regeringen. Den viderefører ikke Montis drakoniske opretningspolitik, men har hidtil undgået grundlæggende at afmontere hans reformer. Kritikere vil sige, at ministrene er for uambitiøse i deres reformer. EU-Kommissionen betvivler i sin vurdering af det italienske finanslovsforslag for 2014, at Italien med den skitserede politik vil kunne respektere Stabilitets- og Vækstpagten fuldt ud.

Regeringen selv hæfter sig ved, at Italien agter at overholde det med EU aftalte om stadig mindre budgetunderskud og gæld. At man har iværksat besparelser og privatiseringer i den offentlige sektor, modernisering på en række områder samt taget skridt for at sluse flere unge ind på arbejdsmarkedet.

7. Grillos protestbevægelse har tvunget de etablerede politikere ind på reformvejen. Et generationsskifte bidrager også til fornyelse. Berlusconi svækkes i stadigt stigende grad. På begge fløje i italiensk politik er der opbrud.

Hertil kommer Paven. De fleste fremhæver, at kirkens indflydelse på italiensk politik også i de senere år har været stor, svær at gennemskue, men konserverende. Pave Frans har klart markeret, at han ønsker den katolske kirke ud af politik, også i Italien. Det åbner endnu et vigtigt vindue til forandring.

Berlusconi vil fortsat søge at fremprovokere regeringens fald, hvis han kan. Renzi vil af helt andre grunde måske også prøve i 2014. Det ville være uklogt at afskrive noget af disse scenarier.

Men de fleste forventer først valg efter det italienske EU-formandskab, måske endda først efter verdensudstillingen i Milano, der slutter i efteråret 2015.

8. Regeringen lægger stor vægt på EU-formandskabet i andet halvår af 2014. Italien har traditionelt brugt disse til at fremme integrationen i Europa.

Letta-regeringen vil sætte arbejdsløshedsbekæmpelse, vækst og immigrationsspørgsmål i fokus, også for at imødegå den euro-skepsis, som Grillo og Berlusconi appellerer til.

Letta-regeringen vil herudover skubbe på for yderligere integration af samarbejdet. Det ligger i direkte forlængelse af såvel PD's som det moderate centrum-højres overbevisninger. ■

» **Pave Frans har klart markeret, at han ønsker den katolske kirke ud af politik, også i Italien. Det åbner endnu et vigtigt vindue til forandring.**